

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจคุณลักษณะภาวะผู้นำที่จำเป็นของผู้บริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในช่วงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579

Exploratory Factor Analysis in the Necessary Leadership Characteristics of the Basic Education Administrators under the Jurisdiction of the Secondary Educational Service Area Offices in the National Education Plans B.E. 2017 - 2036

อิสระพงศ์ ถนัดคำ * ปณิธาน วรณวลัย สุนันท์ สีสาย และ ประยูร เจริญสุข
Itsarapong Tanadka * Panithan Wannawan Sunan Sriphai and Prayoon Charoensuk

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 36000
Department of Educational Administration, Faculty of Education, Chaiyaphum Rajabhat University,
Chaiyaphum 36000

*To whom correspondence should be addressed. e-mail: Tanadka@hotmail.com

Received: 18 April 2019, Revised: 13 May 2019, Accepted: 23 May 2019

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่สำคัญของคุณลักษณะภาวะผู้นำที่จำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในช่วงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขตที่ 25, 26, 30 และเขตที่ 31 จำนวน 120 คน ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอนโดยวิธีจับสลาก เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสอบถามการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจคุณลักษณะภาวะผู้นำที่จำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในช่วงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 51 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น .981 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้โปรแกรม Mplus คือการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) ด้วยวิธีการสกัดองค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis) และหมุนแกนองค์ประกอบตั้งฉากด้วยวิธี (Varimax) ผลการวิจัยพบว่า ชุดตัวแปรที่ทำการศึกษามี 5 องค์ประกอบได้ 5 องค์ประกอบ 51 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านทักษะมี 13 ตัวบ่งชี้ ด้านความรู้ มี 6 ตัวบ่งชี้ ด้านการเป็นผู้นำ มี 12 ตัวบ่งชี้ ด้านคุณลักษณะ มี 11 ตัวบ่งชี้ และด้านรูปแบบการทำงานมี 9 ตัวบ่งชี้ ซึ่งทุกองค์ประกอบมีค่าไอแกน (Eigen Value) มากกว่า 1.00 โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนสะสมได้ 67.569

คำสำคัญ: การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ คุณลักษณะภาวะผู้นำที่จำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

This research aimed to study the exploratory factor analysis in the necessary leadership characteristics of the basic education administrators under the jurisdiction of the Secondary Educational Service Area Offices in the National Education Plans during the B.E., 2017 – 2036. The research samples included 120 school administrators and teachers under the jurisdiction of the Offices of Secondary Educational Service Areas- 25, 26 and 31, derived from the multi-stage random sampling by the lottery technique. The instruments for collecting the data were the structured interview form, in-depth interview form and the questionnaires for analyzing the exploratory factor analysis in the necessary leadership characteristics of the basic education administrators under the jurisdiction of the Secondary Educational Service Area Offices in the National Education Plans during the B.E., 2560 – 2579, constructed by the researcher for 51 items with the reliability value at .981. The statistics used for the data analysis were the descriptive statistics of the mean and standard deviation, and the statistics for the hypothesis testing with Mplus Program was the Exploratory Factor Analysis using the Principal Component Analysis and Rotation of Perpendicular of Verimax method. The research findings revealed that the variable set studied found 5 factors and 51 indicators, covering the factors of: skills with 13 indicators, knowledge with 6 indicators, leadership with 12 indicators, characteristics with 11 indicators and working models with 9 indicators, which every domain contained the Eigen Value over 1.00 enabling to explain the cumulative variance in 67.569.

Keywords: exploratory factor analysis indicator the necessary leadership characteristics of the basic education administrators, the national education plans during 2560 – 2579, the basic education administrators

บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมยุคเทคโนโลยี หรือ ยุคดิจิทัลนั้น ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เข้ามามีบทบาทในสังคมไทยในยุคปัจจุบัน ซึ่งพลังขับเคลื่อนของเทคโนโลยีนั้นทำให้เกิดความเจริญไม่ว่าจะเป็นความเจริญด้านคอมพิวเตอร์ เกม อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ รวมไปถึงความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ส่งผลทำให้ทุกคนต้องมีการปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงนี้ โดยความเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ก็ได้เข้ามามีผลกระทบในระบบการศึกษาอีกด้วย สมหมาย อัจฉอนกลอย [1] สถาบันการศึกษา ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษา อบรมหล่อหลอมให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ สอดคล้องกับชีวิตจริง ส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ ให้นำไปสู่การประกอบวิชาชีพในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ โดยสถาบันการศึกษาต้องจัดระบบการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้โอกาสทุกคนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะ มีความรู้สามารถแข่งขันทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและเทคโนโลยีกับนานาประเทศได้ ซึ่งในภารกิจที่สำคัญนี้จะต้องมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นตัวจักรสำคัญในการขับเคลื่อนส่งเสริมสนับสนุนและบริหารจัดการเพื่อให้การดำเนินการเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล กนกอร สมปราชญ์ [2] แต่อย่างไรก็ตามระบบการศึกษาในปัจจุบัน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา [3] ได้เสนอว่ายังมีปัญหาอีกหลายประการ ที่ยังต้องการการแก้ไข เช่น ปัญหาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ยังไม่เหมาะสม ขาดความคล่องตัว มีความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาส และความเสมอภาคทางการศึกษา ที่ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา ทำให้ส่งผลต่อ

คุณภาพการศึกษาที่ตกต่ำ สอดคล้องกับงานวิจัยของอภิชา พุ่มพวง [4] ได้ทำการศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลางโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามลำดับ และสอดคล้องกับ ยุทธนา เกื้อกุล และนิเลาะ แวอูเซ็ง [5] ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการ พบว่า ปัญหาที่พบอยู่ในระดับมาก คือ ผู้บริหารและครูไม่มีความเชี่ยวชาญในการพัฒนาหลักสูตร ครูขาดเทคนิคการสอนที่หลากหลาย โรงเรียนไม่มีคลังเก็บข้อสอบ สื่อการสอนไม่มีความหลากหลาย และขาดการนิเทศอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้สำนักงานรับรองมาตรฐานและ ประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ได้สรุปผลการประเมินภายนอกกรอบแรกของโรงเรียนการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน 17,362 แห่ง ซึ่งผลการประเมินมาตรฐานของโรงเรียน ผ่านเกณฑ์การประเมินเพียงร้อยละ 45 แสดงให้เห็นว่ายังมีโรงเรียนไม่ผ่านเกณฑ์ถึงร้อยละ 55 จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้เห็นว่าระบบการศึกษายังมีปัญหาที่ต้องหาแนวทางแก้ไข ซึ่งถ้ามองไปในด้านการบริหารงานนั้นแสดงให้เห็นว่า ยังขาดผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพที่จะนำพาสถานศึกษาก้าวสู่ความเป็นเลิศทั้งในด้านวิชาการ และด้านอื่นๆ ชีระ รุญเจริญ [6] ชัยยนต์ เพาพาน [7] ได้กล่าวถึงผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จะต้องมีความรู้เชิงทฤษฎี มีความสามารถ มีทักษะ และประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษาให้ทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่ โดยผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่จะต้องมีความรอบรู้ที่หลากหลาย ประกอบด้วย การมีวิสัยทัศน์กว้างไกล การมีความรู้ทางวิชาการ เป็นนักประกอบการ นักริเริ่มสร้างสรรค์ และต้องมีความสามารถด้านเทคโนโลยี ซึ่งความรู้ต่างๆ ดังที่กล่าวมายังมีองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับผู้บริหารคือ คุณลักษณะภาวะผู้นำซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของผู้บริหารในการเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ การบริหารงานสำเร็จลุล่วง ไปได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยความหมายของคุณลักษณะภาวะผู้นำนั้น หมายถึงศิลปะที่จำเป็น และสำคัญยิ่งต่อผู้บริหารที่จะนำพาองค์กร ไปสู่ความสำเร็จ สามารถเป็นผู้ตัดสินใจ กำหนดปัญหา วางแผน และรับผิดชอบต่อความอยู่รอดขององค์กร เพื่อให้การทำงานสำเร็จบรรลุเป้าหมายของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ พิเศษฐ์ วงศ์เกียรติ์จักร [8] ซึ่งความสำคัญและจำเป็นของภาวะผู้นำของผู้บริหารยังสอดคล้องกับงานวิจัยของทรศนกร สงครินทร์ [9] ที่ได้ทำการศึกษเกี่ยวกับ ปัจจัยทางด้านการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา พบว่าประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และปัจจัยทางด้านการบริหารอยู่ในระดับมากทุกด้าน มีปัจจัยทางการบริหารที่สามารถพยากรณ์ระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 คือปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านการจูงใจ ปัจจัยด้าน โครงสร้างการบริหารสถานศึกษา ซึ่งผลการศึกษายังให้เห็นว่าคุณลักษณะภาวะผู้นำในทางการศึกษาจัดอยู่ในระดับที่มีสำคัญที่สุด นอกจากนี้ครูสภา สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา [10] ยังได้กำหนดข้อบังคับ ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพของครู ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบของคุณลักษณะภาวะผู้นำที่จำเป็นของผู้บริหาร โดยกำหนดให้ผู้บริหารต้องมีความรู้ด้านมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพดังต่อไปนี้ ความรู้ด้านหลักการและกระบวนการบริหารงาน ด้านนโยบายและการวางแผนการศึกษา การบริหารด้านวิชาการ ด้านธุรการ การเงินและพัสดุ บุคลากร กิจกรรมนักศึกษา การประกันคุณภาพ การจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านคุณธรรมจริยธรรม และในปัจจุบัน รัฐบาล ได้มีการกำหนดแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ขึ้นมาเพื่อเป็นกรอบเป้าหมายและทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศในการพัฒนาศักยภาพ และขีดความสามารถของคนไทยทุกช่วงวัย ให้พัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพ สามารถแสวงหาความรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา [11]

ดังนั้นการที่จะทำให้สถานศึกษาพัฒนาไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้นั้น กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์, จักรกฤษณ์ โปคาพล และวิไลพรรณ เสรีวัฒน์ [12] ยังได้เสนอแนวคิดไว้ว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีผู้บริหารที่มีคุณลักษณะภาวะผู้นำสูงเพื่อที่จะเป็นเครื่องมือในการนำพาสถานศึกษาก้าวสู่ความสำเร็จในด้านต่าง ๆ

ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งองค์ประกอบคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารที่จำเป็น ได้แก่ ด้านทักษะ (Skill) ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านการเป็นผู้นำ (Leadership Practice) และสอดคล้องกับ ทองใบ สุคชาวี [13] ได้ศึกษาทฤษฎีที่สำคัญของผู้บริหาร โดยได้กล่าวถึง ทฤษฎีคุณลักษณะ (Trait Theory) และทฤษฎีสไตล์ภาวะผู้นำ (Leader Theory of Leadership) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ นักวิชาการ นักบริหารควรศึกษาอย่างลึกซึ้งเพื่อเป็นแนวทางการบริหารและการจัดการทรัพยากรขององค์กรให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งทฤษฎีและองค์ประกอบของคุณลักษณะภาวะผู้นำที่กล่าวมานี้ ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับผู้บริหารยุคใหม่ที่จะเป็นตัวช่วยให้การบริหารงานให้สำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ได้

จากความเป็นมาและความสำคัญเกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารดังที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารอาจยังยึดติดกับการบริหารงานแบบเดิม ๆ โดยเฉพาะผู้บริหารที่มีอายุ ซึ่งจะขาดความคิดเห็นที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่ที่กำลังเข้ามามีบทบาทในการศึกษายุคปัจจุบันอย่างหลากหลายและผู้วิจัยยังไม่พบงานวิจัยที่มีการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำที่จำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษาในสังคมยุคใหม่ โดยเฉพาะคุณลักษณะภาวะผู้นำที่จำเป็นของผู้บริหารในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นหน่วยงานสถานศึกษาที่ผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งต่อไปสู่การศึกษาระดับอาชีวศึกษา และการศึกษาระดับอุดมศึกษาซึ่งเป็นสิ่งที่ท้าทายของผู้บริหารที่จะต้องทำหน้าที่บริหาร โรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จากเหตุผลดังกล่าว ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจคุณลักษณะภาวะผู้นำที่จำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในช่วงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่สำคัญของคุณลักษณะภาวะผู้นำที่จำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในช่วงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหา ได้มาจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะภาวะผู้นำที่จำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในช่วงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเบื้องต้น ได้แก่ องค์ประกอบด้านทักษะมี 13 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบด้านความรู้ มี 6 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบด้านการเป็นผู้นำ มี 12 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบด้านคุณลักษณะ มี 11 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบด้านรูปแบบการทำงานมี 9 ตัวบ่งชี้

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25, 26, 30 และเขต 31 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 12,863 คน รวม 206 โรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน [14] กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25, 26, 30 และเขต 31 ปีการศึกษา 2561 จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25, 26, 30 และ 31 เขตพื้นที่ละ 10 โรงเรียน ๆ ละ 3 คน รวม 120 คน โดยวิธีการสุ่มหลายขั้นตอน โดยวิธีการจับฉลาก

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรต้น คือ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจคุณลักษณะภาวะผู้นำที่จำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในช่วงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579

ตัวแปรตาม ได้แก่ องค์ประกอบด้านทักษะ ด้านความรู้ ด้านการเป็นผู้นำ ด้านคุณลักษณะ และด้านรูปแบบการทำงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology) แบบการผสมอย่างเท่าเทียมกันตามลำดับก่อนหลัง (Sequential Equivalent Design) โดยมีวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นตัวนำ ตามด้วยวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25, 26, 30 และเขต 31 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 120 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มหลายขั้นตอน โดยวิธีการจับฉลากได้ทำการแจกแบบสอบถามไปจำนวน 120 ชุด ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา 120 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ระหว่างวันที่ 1 พฤศจิกายน 2561 – 30 ธันวาคม 2561 แล้วพิจารณาแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ได้จำนวน 120 ชุด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้ 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ทำการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีของนักการศึกษาและนักวิจัย 2) **แบบสัมภาษณ์เชิงลึก** ทำการสัมภาษณ์ความคิดเห็นกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีวิถีสานะชำนาญการพิเศษขึ้นไปในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ที่ผ่านการประเมินคุณภาพการศึกษาจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในระดับดีมากทุกด้าน 3) **แบบสอบถาม** เป็นแบบสอบถามการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจคุณลักษณะภาวะผู้นำที่จำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในช่วงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแบ่งออกเป็น 2 ส่วนดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นข้อคำถามที่มีลักษณะเป็นการตรวจสอบรายการ ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจคุณลักษณะภาวะผู้นำที่จำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในช่วงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างโดยการศึกษาเอกสารการศึกษาทฤษฎี ตำราเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างตัวบ่งชี้ ให้ครอบคลุมกรอบแนวคิดในการวิจัย จัดทำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน โดยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ครอบคลุม ครอบคลุม ถูกต้องเหมาะสม ภาษาที่ใช้เหมาะสม สมคิด พรหมจ้อย [15] จากนั้นนำไปสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา แบ่งเป็นผู้บริหารการศึกษาจำนวน 5 คน และอาจารย์ที่มีประสบการณ์ทางด้านการบริหารการศึกษาในมหาวิทยาลัย จำนวน 5 คน รวม 10 คน และทำการสรุปอุปนัยเพิ่มเติมนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ แนะนำและเสนอแนะเพิ่มเติม ได้จำนวน 68 ตัวบ่งชี้

2. สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก นำผลจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ปรับปรุงแล้ว นำมาจัดทำเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ด้วยการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา เนื้อหา (Content Validity) ครอบคลุม ครอบคลุม ถูกต้อง เหมาะสม ภาษาที่ใช้เหมาะสมกับผู้ให้สัมภาษณ์ สมคิด พรหมจ้อย [15] จากนั้นนำไปสัมภาษณ์ผู้บริหารจำนวน 4 คน และครูผู้สอนที่มีวิถีสานะชำนาญการพิเศษขึ้นไปจำนวน 6 คน รวม 10 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ที่ผ่านการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในระดับดีมากทุกด้าน จำนวน 1 โรงเรียน โดยได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง และนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ แนะนำและเสนอแนะทำการสรุปผลการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกได้จำนวน 51 ตัวบ่งชี้

3. สร้างแบบสอบถามดำเนินการดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของคุณลักษณะภาวะผู้นำที่จำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษา 2) สร้างแบบสอบถามฉบับร่าง จากผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารการศึกษามาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกใช้สัมภาษณ์กับกลุ่มผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ที่ผ่านการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในระดับดีมากทุกด้าน จากนั้นทำการสรุปอุปนิสัยเพิ่มเติมนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ แนะนำและเสนอแนะ เพื่อจัดทำร่างแบบสอบถาม

4. นำร่างแบบสอบถามหาคุณภาพของเครื่องมือ โดย 4.1) ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ทำการตรวจสอบความตรงของเนื้อหาซึ่งผลการประเมินมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น 4.2) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วทำการทดลองใช้ Try out กับกลุ่มผู้บริหารและครูผู้สอนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ มีค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ตั้งแต่ .428 - .766 โดยใช้วิธีการหาค่าสหสัมพันธ์ใช้สูตรสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือทั้งฉบับเท่ากับ .981 4.3) สรุปตรวจสอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีหนังสือขอความอนุเคราะห์ถึงผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อขอสัมภาษณ์ใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการสัมภาษณ์ในประเด็นที่กำหนดการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามโดยวิธีมีหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารและครูผู้สอน โดยวิธีส่งทางไปรษณีย์พร้อมซองปิดผนึกการวิเคราะห์ข้อมูลโดยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและได้รับคืนจำนวน 120 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 และทำการวิเคราะห์ดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษ แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปและสถานภาพของผู้ให้ข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ส่วนที่ 2 ความเหมาะสม/ไม่เหมาะสมของตัวบ่งชี้ วิเคราะห์โดยค่าความถี่ และข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไข วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และทำการสรุปอุปนิสัยเพิ่มเติม 2) วิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไปในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ที่ผ่านการประเมินคุณภาพการศึกษาจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในระดับดีมากทุกด้าน แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปและสถานภาพของผู้ให้ข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ส่วนที่ 2 ความเหมาะสม/ไม่เหมาะสมของตัวบ่งชี้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าความถี่ และข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไข วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปอุปนิสัยเพิ่มเติม 3) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือแบบสอบถามเพื่อการวิจัย โดยทำการวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (reliability) ตามวิธีของครอนบาค ใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbachs Alpha Coefficient) 4) วิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถามเบื้องต้น ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อความเหมาะสมของตัวบ่งชี้คุณลักษณะภาวะผู้นำที่จำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษามีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5) วิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานระดับความคิดเห็นคุณลักษณะภาวะผู้นำที่จำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในช่วงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 โดยทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis) โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) พิจารณาค่าดัชนี ไคเซอร์-ไมเยอร์-ออลคิน (KMO: Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) 2) การสกัดองค์ประกอบ (Factor Extraction)

3) การหมุนแกนองค์ประกอบ (Factor Rotation) ด้วยวิธีหมุนแกนแบบมุมฉาก (Orthogonal) โดยวิธีเวอริแมกซ์ (Varimax) และ
4) การสรุปผลการวิเคราะห์ผลการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยพิจารณาตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักองค์ประกอบ
0.3 ขึ้นไป และพิจารณาค่าความแปรปรวนรวมขององค์ประกอบที่มีค่าไอเกน (Eigen Value) มากกว่าหรือเท่ากับ 1.0 และ
มีจำนวนตัวบ่งชี้แต่ละองค์ประกอบตั้งแต่ 3 ตัวขึ้นไปตามหลักทั่วไปในการกำหนดความเป็นไปได้ค่าเดียวของโมเดล
ผู้วิจัยควรมีตัวบ่งชี้ได้อย่างน้อย 3 ตัวต่อตัวแปรแฝง 1 ตัว ที่เรียกว่า กฎสามตัวบ่งชี้ (Three Indicator Rule) Marsh et
al.[16]; กัลยา วานิชบัญชา [17] โดยใช้โปรแกรม Mplus

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) พบว่าสามารถจัดองค์ประกอบ
ได้ 5 องค์ประกอบ และได้กำหนดชื่อองค์ประกอบดังนี้ 1) องค์ประกอบด้านทักษะ 2) องค์ประกอบด้านความรู้
3) องค์ประกอบด้านการเป็นผู้นำ 4) องค์ประกอบด้านคุณลักษณะ และ 5) องค์ประกอบด้านรูปแบบการทำงาน
โดยแสดงค่าไอเกนจากการสกัดองค์ประกอบและจากการหมุนแกนองค์ประกอบ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าไอเกนจากการสกัดองค์ประกอบ และจากการหมุนแกนองค์ประกอบ

องค์ประกอบ	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
	ด้านทักษะ	27.132	50.244	50.244	27.132	50.244	50.244	7.817	14.477
ด้านความรู้	2.609	4.832	55.076	2.609	4.832	55.076	7.017	12.994	27.471
ด้านการเป็นผู้นำ	2.131	3.947	59.023	2.131	3.947	59.023	6.007	11.125	38.595
ด้านคุณลักษณะ	1.726	3.197	62.220	1.726	3.197	62.220	5.579	10.332	48.927
ด้านรูปแบบการทำงาน	1.355	2.509	67.569	1.355	2.509	67.569	3.045	5.639	60.458

จากตารางที่ 1 เมื่อพิจารณาค่าไอเกนของสถิติตั้งต้น (Initial Eigenvalues) ขององค์ประกอบ พบว่าค่าไอเกน และ
ร้อยละของความแปรปรวนขององค์ประกอบที่ 1 - 5 สามารถกำหนดชื่อองค์ประกอบ เรียงตามลำดับจากองค์ประกอบ
สูงสุด ดังนี้ 1) ด้านทักษะมีค่า 27.132 และ 50.244, 2) ด้านความรู้มีค่า 2.609 และ 4.832, 3) ด้านการเป็นผู้นำมีค่า 2.131
และ 3.947, 4) ด้านคุณลักษณะมีค่า 1.726 และ 3.197, 5) ด้านรูปแบบการทำงานมีค่า 1.355 และ 2.509 ร้อยละของ
ความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบทั้งหมด เท่ากับ 67.569 หมายความว่าทุกองค์ประกอบมีค่าไอเกนมากกว่า 1
และแต่ละองค์ประกอบสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวบ่งชี้ทั้งหมดได้ร้อยละ 50.244, 55.076, 59.023, 62.220,
67.569 ตามลำดับและสามารถกำหนดกลุ่มองค์ประกอบ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การกำหนดกลุ่มขององค์ประกอบคุณลักษณะภาวะผู้นำที่จำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษา

องค์ประกอบ	ตัวแปร	Factor Loading
ด้านทักษะ	1. มีทักษะการติดต่อประสานงานในองค์กรและในหน่วยงานอื่น 2. มีความสามารถในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล 3. เป็นผู้นำในการทำงานเป็นทีม 4. สามารถจูงใจให้ครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ 5. มีความสามารถในการสื่อสารด้านภาษาอังกฤษ 6. มีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นระบบ 7. มีทักษะในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนตามความต้องการของผู้สอน 8. มีทักษะการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง 9. ตัดสินใจโดยคำนึงถึงผลที่เป็นเป้าหมายองค์กรให้เกิดขึ้นกับครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้เรียน ชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง 10. เป็นผู้มีความสามารถในการวิเคราะห์และวิจารณ์เชิงสร้างสรรค์ 11. สร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ใต้บังคับบัญชา นักเรียน ผู้ปกครอง ตลอดจนชุมชน 12. ตัดสินใจหรือวินิจฉัยทันต่อเหตุการณ์ 13. ส่งเสริมและยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครู	27.132
ด้านความรู้	1. มีความรู้ด้านประกันคุณภาพการศึกษา 2. มีความรู้ด้านกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา 3. มีความรู้และทักษะการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ 4. มีความรู้ในการบริหารจัดการโรงเรียน 5. มีจิตวิทยาและกลยุทธ์ทางการบริหาร 6. แสวงหาและนำข้อมูลข่าวสารมาใช้ในการพัฒนาองค์กร	2.609
ด้านการเป็นผู้นำ	1. มีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง 2. สร้างขวัญกำลังใจและส่งเสริมให้ ครู และบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ 3. เป็นผู้มีความรักความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน 4. เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง 5. มีความใส่ใจกับสิ่งแวดล้อม 6. ดำเนินชีวิตตามวิถีพอเพียงและเป็นตัวอย่างแก่บุคคลอื่น 7. กระจายภาวะผู้นำในการจัดการศึกษาและบริหาร โรงเรียน	2.131

ตารางที่ 2 (ต่อ)

องค์ประกอบ	ตัวแปร	Factor Loading
	8. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ได้บังคับบัญชา 9. สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ 10. เป็นผู้มุ่งมั่นในการพัฒนาผู้ร่วมงาน 11. เป็นผู้นำการพัฒนาในชุมชนและสามารถสร้างผู้นำในการพัฒนาได้ 12. ริเริ่มสร้างสรรค์ในสิ่งใหม่ ๆ ที่ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน ที่เป็นประโยชน์ต่อวิชาชีพ	
ด้าน คุณลักษณะ	1. โปร่งใสตรวจสอบได้ 2. วุฒิภาวะทางอารมณ์ (EQ) สูง 3. ซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น 4. มีวินัยในตนเองและส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานรักษาวินัย 5. กระตือรือร้นและมีความตื่นตัวอยู่เสมอ 6. มีจริยธรรมส่วนตัว และสอดคล้องกับจริยธรรมขององค์กร 7. เป็นผู้รักษาความลับของทางราชการ 8. มีความรับผิดชอบสูง 9. มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม 10. มีความอ่อนน้อมถ่อมตนและให้เกียรติผู้อื่น 11. มีความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ	1.726
รูปแบบ การทำงาน	1. สื่อสารและใช้เทคโนโลยีได้อย่างหลากหลายช่องทาง 2. บริหารโดยใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 3. มุ่งมั่นต่อเป้าหมายความสำเร็จของงาน 4. เชื่อมั่นในตนเอง 5. มีอุดมการณ์ที่เป็นนักพัฒนาท้องถิ่น 6. มีอิสระ และเสรีภาพทางความคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล 7. เห็นอกเห็นใจผู้อื่น 8. มอบอำนาจและความรับผิดชอบแก่ผู้ปฏิบัติงานตามความเหมาะสม 9. ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น	1.355

จากตารางที่ 2 พบว่า การกำหนดองค์ประกอบคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากำหนดได้ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านทักษะ มีค่าน้ำหนักปัจจัย (Factor Loading) เท่ากับ 27.132 ด้านความรู้ มีค่าน้ำหนักปัจจัย (Factor Loading) เท่ากับ 2.609 ด้านการเป็นผู้นำ มีค่าน้ำหนักปัจจัย (Factor Loading) เท่ากับ 2.131 ด้านคุณลักษณะ มีค่าน้ำหนักปัจจัย (Factor Loading) เท่ากับ 1.726 ด้านรูปแบบการทำงาน มีค่าน้ำหนักปัจจัย (Factor Loading) เท่ากับ 1.355

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำที่จำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในช่วงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ที่สำคัญที่สุดจากการวิเคราะห์องค์ประกอบได้ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบด้านทักษะมีตัวบ่งชี้ภายใน 13 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบด้านความรู้มีตัวบ่งชี้ภายใน 6 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบด้านการเป็นผู้นำมีตัวบ่งชี้ภายใน 12 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบด้านคุณลักษณะมีตัวบ่งชี้ภายใน 11 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบด้านรูปแบบการทำงานมีตัวบ่งชี้ภายใน 9 ตัวบ่งชี้

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจคุณลักษณะภาวะผู้นำที่จำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในช่วงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 พบว่าได้ทั้งหมด 5 องค์ประกอบ โดยสามารถอภิปรายผล ดังนี้

องค์ประกอบด้านทักษะ มีตัวแปรภายในกลุ่มคือ มีทักษะการติดต่อประสานงานในองค์กรและในหน่วยงานอื่น เป็นผู้นำในการทำงานเป็นทีม มีทักษะในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับชัยยนต์ เพาพาน [7] ได้สรุปไว้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จะต้องมีทักษะต่าง ๆ ซึ่งจะประกอบไปด้วย ดังนี้ ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม เทคโนโลยีและดิจิทัล การตัดสินใจ ผลสัมฤทธิ์และมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของผู้บริหารที่เหมาะสม กับการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่ ซึ่งสัมฤทธิ์ กางเพ็ง และ กิตต์กาญจน์ ปฏิพันธ์ [18] ยังได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้นำที่สำคัญในยุคศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ผู้นำที่ดีต้องมีทักษะในการสื่อสาร มีทักษะในการสร้างและเสริมมิตรภาพให้ยั่งยืน เป็นทักษะในการทำงาน การติดต่อสื่อสารกับเพื่อนร่วมงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของกรรณิกา เรดมอนด์ [19] ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ตัวบ่งชี้ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าตัวบ่งชี้ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบด้านทักษะมีตัวบ่งชี้ ได้แก่ สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ เนื้อหาสาระและเจตนาของสื่อได้ มีอิสระในการตัดสินใจ ไม่ถูกชี้นำด้วยสื่อ มีความสามารถในการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย

องค์ประกอบด้านความรู้ มีตัวแปรภายในกลุ่มคือ มีความรู้ในการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศแสวงหาและนำข้อมูลข่าวสารมาใช้ในการพัฒนาองค์กร สอดคล้องกับคุณฉวีรัตน์ โกสมภักศิริ [20] ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำสำหรับผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ที่จำเป็นดังนี้ 1) ความรู้ ผู้นำต้องมีความรู้พร้อม ๆ กับการบ่มนิสัยใฝ่หาความรู้ต้องมีความรู้รอบด้าน นอกเหนือวิชาชีพ เพื่อที่จะสามารถมองโลกและสังคมได้ครบทุกแง่มุม 2) สติและปัญญา ผู้นำต้องมีสติ มีความตื่นรู้ รู้เท่าทันกับสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัว และรู้ตนเอง มีปัญญา และไหวพริบ และสอดคล้องกับธนสาร บัลลังก์ปัทมา [21] ที่ได้ศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารที่ดี ที่จะช่วยพัฒนาองค์กรให้เจริญก้าวหน้าเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือ ผู้บริหารต้องมีความรู้ ความเข้าใจในการใช้สารสนเทศในการบริหารจัดการสถานศึกษา เป็นคุณสมบัติพื้นฐานของผู้บริหารใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการ

องค์ประกอบด้านการเป็นผู้นำ มีตัวแปรภายในกลุ่มคือ กระจายภาวะผู้นำในการจัดการศึกษาและบริหาร โรงเรียน สอดคล้องกับกนกอร สมปราชญ์ [2] ที่ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมมีหลักการและจริยธรรมในการเป็นผู้นำดังนี้ 1) ผู้นำต้องมีการวิเคราะห์วิจารณ์ 2) ต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา 3) ต้องหยั่งรู้ทางข้างหน้า 4) ต้องศึกษาเรียนรู้ตลอดเวลา 5) ต้องเสริมพลังอำนาจแก่คนอื่น 6) ต้องมีอิสรเสรีภาพ ไม่ถูกรอบงำ สอดคล้องกับ งานวิจัยของ Cavazos [22] ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษาที่ประสบความสำเร็จ ในโรงเรียน Hispanic Majority High Schools พบว่าผู้บริหารจะต้องเป็นผู้นำที่เข้มแข็งในการสนับสนุนการพัฒนา เป้าหมายการปฏิบัติงานทางวิชาการ ต้องกำหนดวัฒนธรรมของโรงเรียนและการจัดการเรียนการสอน ได้อย่างมีคุณภาพ

องค์ประกอบด้านคุณลักษณะ มีตัวแปรภายในกลุ่มคือ มีจริยธรรมส่วนตนและสอดคล้องกับจริยธรรม ขององค์กรที่จะปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ สอดคล้องกับเจริญ ภูวิจิตร [23] ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้บริหาร สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ดังนี้ 1) มีบุคลิกลักษณะที่เป็นของตัวเอง แสดงออกชัดเจนเปิดเผยและมีความเป็นอิสระ ในการบริหารจัดการสถานศึกษา และสอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา [24] ได้ประมวลคุณลักษณะ ของผู้บริหารสถานศึกษาที่เอื้อต่อการจัดและบริหารการศึกษาตามแนว พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ ดังนี้ 1) คุณลักษณะ ทางกาย ได้แก่ เป็นผู้มีสุขภาพแข็งแรงร่างกายสง่าผ่าเผย เป็นผู้มีอารมณ์ดี มีความเด็ดขาด เด็ดเดี่ยว มั่นคง อดทน 2) คุณลักษณะทางบุคลิกภาพ ได้แก่ ความทะเยอทะยาน ความเชื่อมั่นในตนเอง ความซื่อสัตย์ ความเป็นผู้บรรลุ วัตถุประสงค์ทางอารมณ์ 3) คุณลักษณะด้านการงาน ได้แก่ มุ่งมั่นพัฒนาผู้ร่วมงานให้ศึกษาปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ พัฒนาแผนงานองค์กรให้สามารถปฏิบัติได้จนเกิดผลดี พัฒนาและใช้นวัตกรรมการบริหารจนเกิดผลงานที่สูงขึ้น ตามลำดับ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

องค์ประกอบด้านรูปแบบการทำงาน มีตัวแปรภายในกลุ่มคือ มุ่งมั่นต่อเป้าหมายความสำเร็จของงานสอดคล้อง กับ ทองใบ สูดขาริ [13] ได้ศึกษาทฤษฎีที่สำคัญของผู้บริหาร โดยได้กล่าวถึง ทฤษฎีสไตล์ภาวะผู้นำ (Leader Theory of Leadership) เป็นทฤษฎีที่ นักวิชาการ นักบริหารควรศึกษาอย่างลึกซึ้งเพื่อเป็นแนวทางการบริหารและการจัดการ ทรัพยากรขององค์กรให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Daniel Goleman [25] ได้ทำการศึกษา เรื่อง ความเป็นผู้นำที่ได้รับผลลัพธ์ พบว่า รูปแบบของผู้นำ (Leadership Style) ซึ่งได้แยกสไตล์การทำงานของผู้บริหาร ไว้ดังนี้ 1) ผู้นำตามอำนาจหน้าที่ผู้นำรูปแบบนี้ขับเคลื่อนทีมผ่านวิสัยทัศน์ร่วมกัน และมุ่งเน้นต่อผลสำเร็จของงาน มีอิสรเสรีภาพทางความคิดอย่างมีเหตุผล โดยคนกลุ่มนี้จะสร้างแรงบันดาลใจให้รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน หรือสร้างแรงขับเคลื่อนด้วยความกระตือรือร้นที่จะบรรลุภารกิจ 2) ผู้นำสร้างความร่วมมือ ผู้นำลักษณะนี้จะทำงานได้ดี ในช่วงของภาวะตึงเครียด เมื่อผู้ร่วมทีมต้องการการเยียวยาทางจิตใจ ผู้นำจะสร้างความเห็นอกเห็นใจ และกำลังใจ ให้กับทีม 3) ผู้นำออกคำสั่งผู้นำรูปแบบนี้เหมาะกับช่วงเวลาวิกฤติหรือการเปลี่ยนแปลงแบบพลิกผัน มีความเชื่อมั่น ในตนเองสูง 4) ผู้นำแบบมีส่วนร่วม คือผู้นำต้องการให้คนในทีมเข้าร่วมมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มอบอำนาจแก่ผู้ร่วมงาน ตามความเหมาะสม มีการยอมรับความคิดเห็นของทีม เพื่อต้องการความคิดใหม่ๆ จากทีมที่มีความเชื่อถือได้

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. โรงเรียนในสังกัดมัธยมศึกษาสามารถนำตัวบ่งชี้ที่ได้จากการสังเคราะห์องค์ประกอบในครั้งนี้ใช้เป็น เครื่องมือชี้วัด ที่จะสามารถเป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับกำหนดกรอบแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้ มีคุณภาพต่อไป

2. องค์ประกอบจำนวน 5 องค์ประกอบ 51 ตัวบ่งชี้ ที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้โรงเรียนในสังกัดมัธยมศึกษาควร ให้ความสำคัญและนำองค์ประกอบทั้ง 5 องค์ประกอบ ไปใช้ในการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาโดยเฉพาะผู้บริหาร

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณลักษณะภาวะผู้นำที่จำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในช่วงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะภาวะผู้นำที่จำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในบริบทที่แตกต่างกัน เช่น คนละจังหวัดหรือคนละภาค หรือคนละสังกัด ว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- [1] สมหมาย อ่าดอนกลอย. บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ พิบูลสงคราม; 2556; 7; 1:1.
- [2] กนกอร สมปราชญ์. ภาวะผู้นำและภาวะผู้นำการเรียนรู้สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น: หจก. โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา; 2560.
- [3] สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด; 2560.
- [4] อภิชา พุ่มพวง. ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารวิชาการ โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6. [วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต]. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา; 2559.
- [5] ยุทธนา เกื้อกูล และนิเลาะ แวอุซัง. สภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนใต้. วารสาร AL-NUR บัณฑิตวิทยาลัย. 12(23): 123-133.; 2560.
- [6] ชีระ รุญเจริญ. ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษา ยุคปฏิรูปการศึกษา (ฉบับปรับปรุง) เพื่อปฏิรูปรอบ 2 และประเมินภายนอกรอบ 3. กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง; 2555.
- [7] ชัยยนต์ เพาพาน. ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ในศตวรรษที่ 21. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติครุศาสตร์ ครั้งที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นสู่ประชาคมอาเซียน : ทิศทางใหม่ในศตวรรษที่ 21. [อินเทอร์เน็ต]. 2560 [เข้าถึงเมื่อ 12 มกราคม 2560]. เข้าถึงได้จาก: http://conference.edu.ksu.ac.th/file/20160809_2488101126.pdf
- [8] พิเชษฐ์ วงศ์เกียรติ์จักร. ผู้บริหารการบริหารยุคใหม่. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปัญญาชน; 2553.
- [9] ทรรศนกร สงครินทร์. ปัจจัยทางด้านการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาสารคามวิจัย. ครั้งที่ 13. [อินเทอร์เน็ต]. 2560 [เข้าถึงเมื่อ 29 ธันวาคม 2560]. เข้าถึงได้จาก: http://journal.msu.ac.th/upload/articles/article1926_85599.pdf
- [10] สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. มาตรฐานการประกอบวิชาชีพ. สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา กระทรวงศึกษาธิการ; 2561.
- [11] สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด; 2560.
- [12] กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์, จักรกฤษณ์ โปคาพล และวิไลพรรณ เสรีวัฒน์. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ สิ่งที่ต้องค่าสำหรับทุกคนในอนาคต. ขอนแก่น: หจก. โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา; 2556.

- [13] ทองใบ สุดซารี. ภาวะผู้นำและแรงจูงใจ. พิมพ์ครั้งที่ 2. อุบลราชธานี: สำนักพิมพ์คณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี; 2543.
- [14] สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ข้อมูลสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌมศึกษา (สพม.) ทั้งหมด 42 แห่ง. [อินเทอร์เน็ต]. 2561 [เข้าถึงเมื่อ 15 ธันวาคม 2561]. เข้าถึงได้จาก: http://www.odos.moe.go.th/news_detail.php?NewsTitleID=487
- [15] สมคิด พรหมชัย. ชุมวิชาทางการศึกษานอกโรงเรียน เล่มที่ 10 การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: กรมการศึกษานอกโรงเรียน; 2538.
- [16] Marsh, H. W., Wen, Z., and Hau, Kit-Tai. Structural Equation Models of Latent Interactions: Evaluation of Alternative Estimation Strategies and Indicator; 2004.
- [17] กัลยา วานิชปัญญา. การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล. กรุงเทพมหานคร: ซี เค แอนด์ เอส โฟโต สตุดีโอ; 2551.
- [18] สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และกิตต์กาญจน์ ปฏิพันธ์. ผู้นำและภาวะผู้นำ. [อินเทอร์เน็ต]. 2560 [เข้าถึงเมื่อ 25 มกราคม 2560]. เข้าถึงได้จาก: www.academia.edu/11887415/ผู้นำและภาวะผู้นำ Leader
- [19] กรมการศึกษานอกโรงเรียน. ตัวบ่งชี้ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. [วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต]. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามงกุฎราชวิทยาลัย; 2559.
- [20] ดุษฎีรัตน์ โกสุภักศิริ. ภาวะผู้นำเชิงคุณภาพ. [อินเทอร์เน็ต]. 2558 [เข้าถึงเมื่อ 20 ธันวาคม 2559]. เข้าถึงได้จาก: <file:///C:/Users/Administrator/Desktop/5684258427.pdf>
- [21] ธนสาร บัลลังก์ปัทมา. คุณลักษณะของผู้บริหารที่ดี. [อินเทอร์เน็ต]. 2560 [เข้าถึงเมื่อ 25 กรกฎาคม 2560]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.gotoknow.org/posts/359783>
- [22] Cavazos, J. M. The Instructional Leadership of High School Principals in Successful Hispanic Majority High Schools. Doctoral Dissertation, Faculty of Graduate School, The University of Texas at Austin, U.S.A.; 1999.
- [23] เจริญ ภูวิจิตร. คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในอาเซียน. ศูนย์นานาชาติเพื่อพัฒนาผู้บริหารการศึกษา สคปศ. [อินเทอร์เน็ต]. 2559 [เข้าถึงเมื่อ 10 ตุลาคม 2559]. เข้าถึงได้จาก : http://www.nidtep.go.th/webnidtep2015/files/080359_1.pdf
- [24] สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. รายงานการวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การดำเนินงานของภาควิชาบริหารการศึกษาในการปฏิรูปการบริหารและการจัดการศึกษาตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (อัคราณา); 2543.
- [25] Daniel, G. Leadership That Gets Results. Harvard Business Review Study. From the March–April 2000 Issue; 2000.